

ประเพณีประดิษฐ์กับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม
ในงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ อำเภอมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
**Invented Tradition and Cultural Resource Management of
Buriram Volcano Festival, Mueang Buriram District
in Buriram Province**

อรรถพล จันทร์ศรีละมัย¹ / ปัทมาวดี ขาญสุวรรณ²

Attapon Chanseelamai / Pattamawadee Chansuwan

¹นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Master's Degree Students, Cultural Science Program,

Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science, Mahasarakham University

²รองศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก สาขาศิลปะการแสดง

คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Associate Professor Dr., Principal Advisor, Performing Arts Program,

Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science, Mahasarakham University

Received: February 1, 2021

Revised: April 10, 2021

Accepted: April 27, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ อำเภอมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยและข้อมูลภาคสนาม จากประชากรจำนวน 115,524 คน โดยใช้วิธีสุ่มเลือกแบบไม่เจาะจง กลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 50 คน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสำรวจแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง

ผลการศึกษา พบว่า ความเป็นมาของงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ เป็นกิจกรรมที่ทางสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคม มีการเริ่มจัดงานได้เพียง 2 ปีที่ผ่านมา ประกอบด้วย ปี พ.ศ. 2560 - 2561 ได้เสียงตอบรับที่ดีมากจากนักท่องเที่ยวและมีการเตรียมจัดดำเนินงานต่อเนื่องในปีถัดไป รูปแบบการจัดงานมีการสักการะพระสุภัทรบพิตร การประดับไฟเป็นซุ้มต่าง ๆ การแสดงวิถีชุมชน การจำหน่ายสินค้าทางวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านและการแสดงแสงสีเสียง เรื่องราวของภูเขาไฟบุรีรัมย์ ซึ่งเทศกาลนี้สร้างขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้ชุมชน โดยการดำเนินงานมีองค์ประกอบ 5 ส่วนและ 5 ฝ่าย ซึ่งได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชน โดยงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์นี้ปรับเปลี่ยนมาจากงานประเพณีขึ้นเขากระโดงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยโลกาภิวัตน์ อีกทั้งทำให้เข้าใจถึงกระบวนการหรือพื้นวัฒนธรรมที่นำไปสู่กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนที่ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อช่วงชิงพื้นที่การท่องเที่ยวแห่งใหม่ภายในจังหวัดบุรีรัมย์

คำสำคัญ: เทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์, ประเพณีประดิดฐู, การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

Abstract

The purpose of this study was to examine the history of the Buriram Volcano Festival, Mueang Buriram district, Buriram province. This research was qualitative research by investigating from documentary, research and field studies from 115,524 of population in the festival by using a non-specific random method. The sample was selected from the expert, performers and general people. The research instruments were survey form, non-participatory observation form, structured interview and unstructured interview form.

The result shown the background of the Buriram Volcano Festival. Actually, this festival was the one event hold by the Tourism Authority of Thailand,

Buriram office December every year. This year was the second time including the 2017 – 2018 year. This festival has been received good feedback from many tourists and has been planned to continue next year. The concept of festival was created to pray subhadarabopitr buddha statue, lighting decorated, the performance of way of life, cultural product selling and cultural playing about Buriram Volcano. So, the festival was built for responding tourism and increasing profit to the community. The progress has five parts and five departments, each part has been received cooperated from the government and private groups which adjusted from Khoa Kra Dong festival to be fit able a modern globalization. In addition, to understand process of cultural revive which bring to the process of identity creation of community in contend as a new tourist destination of Buriram province.

Keywords: Buriram volcano festival, invented tradition, cultural resource management

บทนำ

สังคมที่เปลี่ยนไปทำให้โลกที่ไร้พรมแดนส่งผลให้มนุษย์ไปมาหาสู่กันได้ อย่างง่ายดาย จึงทำให้เกิดบริบทสังคมแห่งการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณี ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ใหม่ จากฐานวัฒนธรรมประเพณีเดิมเพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวทั้งในลักษณะ ของพิธีกรรม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ของที่ระลึกประเภทต่าง ๆ ที่ล้วนทำให้เกิด การสร้างสรรค์ โดยภาพรวมของวัฒนธรรม ประเพณีในแต่ละจังหวัด ในปฏิทิน การท่องเที่ยวไทยในปัจจุบันมีการ “ประดิษฐ์ประเพณี” ใหม่ ๆ เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นการสร้างประเพณีโดยอ้างอิงจากฐานที่มาทางประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครองและพระพุทธศาสนาและนำเสนอว่ามีประเพณีใหม่เกิดขึ้นตลอดเวลา

ทุก ๆ ปีในสังคมไทย เช่น ประเพณีสวดมนต์สะเดาะเคราะห์อันเนื่องมาแต่เหตุเภทภัยทางสังคมและธรรมชาติ ประเพณีสวดมนต์ข้ามปี ประเพณีวิสาขบูชาพุทธชยันตี ในปี พ.ศ. 2555 (Nathalang, 2019: 36-58) เมื่อพิธีกรรมของชุมชนกลายเป็นงานประเพณีระดับจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว รูปแบบการจัดงานจึงไม่ได้เน้นที่ตัวพิธีกรรมเพียงอย่างเดียว แต่เน้นที่ขบวนแห่ต่าง ๆ เพื่อสร้างความอลังการดึงดูดนักท่องเที่ยวและความประทับใจให้กับผู้มาเที่ยวชม นอกจากนั้นยังมีการสร้าง “ตำนาน” และ “แสง สี เสียง” ประกอบ “การแสดง” อันเป็นที่มาของพิธีกรรมอีกด้วย การนำเสนอประเพณีพิธีกรรมในบริบทของการท่องเที่ยวและตามนโยบายของภาครัฐ จึงทำให้พิธีกรรม (Ritual) กลายเป็นงานเทศกาล (Festival) ซึ่งทำให้พิธีกรรมไม่ใช่พิธีกรรมอีกต่อไปเพราะขาดบทบาทในฐานะที่เป็นพิธีกรรม แต่ทำให้พิธีกรรมกลายเป็น “การแสดง” (Performance) (Nathalang, 2019: 119)

จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีการผลิตซ้ำและสร้างใหม่ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นอีสานที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมโลกซึ่งได้แพร่เข้ามาในสังคมไทยแล้ว เกิดการผสมผสานแปรรูปให้ท้องถิ่น ลักษณะเช่นนี้อาจอาศัยแนวคิดของ Appadurai (1996) มาช่วยอธิบายให้เห็นว่าความเชื่อมโยงระหว่างกระแสโลกและกระแสท้องถิ่นนำไปสู่จินตนาการความรับรู้ใหม่เกี่ยวกับโลกยุคปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้น ปฏิริยาที่เกิดจากการปะทะของกระแสวัฒนธรรมโลกและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะนำไปสู่การเกิดวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ ดังกรณีการเกิดขึ้นของประเพณีประติมากรรมในชุมชนอีสานหลายแห่ง ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มาจากโลกภายนอกคือ กระบวนการผสานโลกเข้ากับท้องถิ่น (Glocali-Zation) ปฏิริยาดังกล่าวนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมผสมระดับโลกและลักษณะผสมทางวัฒนธรรม (Cultural hybridity) (Hongsuwan, 2017: 76) ดังจะเห็นจากงานประเพณีบุญบั้งไฟของจังหวัดยโสธรนั้นถูกกระตุ้นและได้รับการส่งเสริมผ่านหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จนกลายมาเป็นเอกลักษณ์และงานบุญที่สร้าง

ความภูมิใจให้แก่ชาวโศธร จากกระแสการกระตุ้นเศรษฐกิจและการทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าผ่านการประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวทำให้แต่ละท้องถิ่น ได้พยายามดึงเอาเอกลักษณ์ท้องถิ่นมาเป็นจุดขายเพื่อดึงนักท่องเที่ยวและงบประมาณประจำปีเพื่อสร้างสรรคกิจกรรมทางวัฒนธรรมขึ้น (Hongsuwan, 2017: 177) จนกลายเป็นภาพลักษณ์ในสื่อประชาสัมพันธ์ที่ผู้คนส่วนใหญ่รู้จักกัน นอกจากจะจัดในหมู่บ้านต่าง ๆ แล้ว ในตัวจังหวัดยังจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟที่ใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน มีขบวนแห่บั้งไฟที่มีความยาวหลายกิโลเมตรและมีผู้หลังไหลไปชมเป็นจำนวนมากทั้งคนไทยและต่างชาติ ซึ่งทำให้เป็นเทศกาลประจำปีของจังหวัดที่เขื่อน้ำซูลาและดึงดูดนักท่องเที่ยวและถูกสร้างให้กลายเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของจังหวัดยโสธร (Hongsuwan, 2017: 176)

ในแต่ละชุมชนมีประเพณี เทศกาลต่าง ๆ ตามพื้นที่ของตนเอง ในปี พ.ศ. 2560 มีงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ “Buriram Volcano Festival” เป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยว เศรษฐกิจและรองรับกับการเจริญเติบโตของเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งทางจังหวัดบุรีรัมย์นั้นได้จัดให้เป็นเมืองรอง (เมืองที่ไม่ได้เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของประเทศไทย) และเป็นเมืองกีฬา (Destination Sport City) ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยจุดเด่นของงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์อยู่ที่การแสดงสื่อผสม แสง สี เสียง สืบสานตำนานภูเขาไฟ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้การกำเนิดภูเขาไฟ ด้านความรักแท้ของท้าวปาดิต-นางอรพิมและตลาดวัฒนธรรม (Apaiso, 2020)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า พื้นที่บริเวณวนอุทยานภูเขาไฟกระโดง มีทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ดิน โยนีปีศาจ นกนานาชนิด แร่ธาตุที่เกิดจากซากระเบิดภูเขาไฟ ปากปล่องภูเขาไฟและยังมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น วรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องปาดิต-อรพิมปรางค์คู่ พระพุทธรูปจำลอง พระสุภัทรบพิตร ซึ่งการจัดเทศกาลงานภูเขาไฟบุรีรัมย์นี้ไม่มีกระบวนการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เหมาะสม อันเป็นที่มาของ

การประดิษฐ์สร้างประเพณีและกระบวนการสร้างประเพณี โดยเทศบาลงานภูเขาไฟบุรีรัมย์ทำให้เกิดการกระตุ้นทางการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของจังหวัดบุรีรัมย์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ในประเด็นความเป็นมาของงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ ภายได้ประเพณีประเพณีซึ่งได้จากข้อมูลภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะได้นำมาวิเคราะห์เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมท้องถิ่นในงานเทศกาลต่างๆของจังหวัดบุรีรัมย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเป็นมาของงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยงานเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีการดำเนิน การวิจัยดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์จากภาพถ่าย วิดีทัศน์และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล นอกจากนี้ยังใช้การสำรวจ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้รู้ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ 3) กลุ่มประชาชนทั่วไป ซึ่งแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ ได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือแล้วนำมาดำเนินการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าจากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคล และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. ขั้นตอนดำเนินงานวิจัย ใช้การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ปี พ.ศ. 2561 โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาดังนี้ 2.1) กลุ่มผู้รู้คือ

ผู้ที่มียุทธศาสตร์ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม รวมถึงทรัพยากรวัฒนธรรม จังหวัดท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2.2) กลุ่มผู้ปฏิบัติคือ ผู้ดำเนินการและเกี่ยวข้องกับการนำทรัพยากรวัฒนธรรมจังหวัดท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ มาจัดกิจกรรมภายในงานเพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทรัพยากรวัฒนธรรม ท้องถิ่นในปัจจุบันจำนวน 25 คน โดยการเลือกเจาะจง (Purposive Sampling) 2.3) กลุ่มประชาชนทั่วไปคือผู้ร่วมงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ปี พ.ศ. 2561 จำนวน 20 คน ทำการเลือกกลุ่มบุคคลที่มีคุณลักษณะตรงกับความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เพื่อนำมาดำเนินการวิเคราะห์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์ พร้อม จัดระบบหมวดหมู่ นำข้อมูลที่ได้จาก การบันทึกเสียง บันทึกภาพ การจดบันทึก และ วิเคราะห์นำมาสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่วางไว้ นำข้อมูลทั้งที่เกี่ยวข้องมาตรวจสอบ ความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล นำข้อมูล ไปให้อ่านหรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงและนำมา เรียบเรียงตามความมุ่งหมาย

4. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของ การศึกษารั้วนี้ โดยผู้วิจัยนำเนื้อหาที่วิเคราะห์ได้มานำเสนอตามความมุ่งหมายของ การวิจัยด้วยการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบบทความ

ผลการวิจัย

1.1 ประวัติและความเป็นมาของงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์

งานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์เป็นกิจกรรมที่ทางจังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดขึ้น ในช่วงฤดูหนาวของเดือนธันวาคม มีการเริ่มจัดงานได้เพียงเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ประกอบด้วยปี พ.ศ. 2560 และปี พ.ศ. 2561 ได้เสียงตอบรับที่ดีมาจากนักท่องเที่ยว และมีการเตรียมจัดดำเนินงานต่อเนื่องในปีถัดไป แต่ในปี พ.ศ. 2562 นั้นได้เลื่อน

การจัดงานเพื่อให้ไปรองรับกิจกรรมการแข่งขัน MOTO GP THAILAND 2020 ของสนาม Chang International Circuit ซึ่งเป็นการแข่งขันจักรยานยนต์ทางเรียบชิงแชมป์โลก รุ่นใหญ่ที่สุดในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 และต้องเลื่อนการจัดงานอีกครั้งเนื่องจากได้รับผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมเทศกาลภูเขาไฟฟูจิริมย์ได้ โดยงานเทศกาลภูเขาไฟฟูจิริมย์มีประวัติความเป็นมาดังนี้

การจัดงานเทศกาลภูเขาไฟฟูจิริมย์ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2560 มีการจัดงานวันที่ 23 - 24 ธันวาคม พ.ศ. 2560 เวลา 17.30 - 23.00 น. ภายในงานเริ่มจากการจัดขบวนบวงสรวงพระสุกัทรบพิตร พระคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์เป็นประธานเดินนำในขบวนและตามด้วยนางอากิฮิโกะซึ่งเป็นเทพธิดาประจำงานพร้อมด้วยหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ และประชาชนชาวจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งในการบวงสรวงพระสุกัทรบพิตรนี้เป็นการเดินเท้าด้วยระยะทาง 700 เมตร ขึ้นไปสู่ปากปล่องภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว โดยตลอดสองข้างทางประดับด้วยแสงไฟเป็นซุ้มต่าง ๆ ได้แก่ อุโมงค์หึ่งห้อย ปาลาเวา เหนือเครื่องแสง อุโมงค์อริยฐานและสะพานอากิฮิโกะ มีการจัดแสดงวิถีมุขมุน ร้านจำหน่ายสินค้า OTOP ในรูปแบบของตลาดลาวา (Lava Market) การแสดงดนตรี (Magma Music) หรือดนตรีภูเขาไฟและจุดเด่นของงานมีการแสดงละคร HOLOGRAM 4 มิติชื่อชุดมนตราอากิฮิโกะ “The Magic Volcano” ซึ่งเป็นการบอกเล่าเรื่องราวประวัติของเมืองบุรีรัมย์ตั้งแต่ยุคก่อนเกิดโลกมาถึงยุคปัจจุบัน โดยมีนักแสดงจำนวนมากและเมื่อจบการแสดงจะมีการเดินเท้าผ่านบันไดอากิฮิโกะเพื่อขึ้นไปจุดประทัดบูชาพระสุกัทรบพิตร เขียนคำอริยฐาน และผูกกระดิ่งขอพรใต้ต้น “โยนิปีศาจ” ต้นไม้คู่ภูเขาไฟกระโดง (Apaiso, 2020) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: ภาพประชาสัมพันธ์เทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ครั้งที่ 1

การจัดงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2561 ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ในสมัยนั้นเป็นผู้สานต่อการจัดงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ มีการจัดงานวันที่ 28-30 ธันวาคม พ.ศ. 2561 เวลา 18.00-22.00 น. โดยมีการบวงสรวงพระสุภัทรบทพิตรและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ วนอุทยานเขากระโดง รูปแบบชุดการแสดงของปีนี้คือความลับของภูเขาไฟทั้ง 6 ซึ่งจะนำเรื่องราว เรื่องเล่าทางภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์และประวัติศาสตร์ รวมไปถึงตำนานความเชื่อของจังหวัดบุรีรัมย์ ในฐานะเป็นเมืองที่มีภูเขาไฟที่ดับแล้วมากที่สุดในประเทศไทยมานำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้รับชมผ่านรูปแบบของการแสดง แสง สี เสียง ที่บริเวณปากปล่องภูเขาไฟกระโดง นอกจากนั้นยังมีการจัดชมไฟประดับต่าง ๆ เช่น ชีวิตลึกลับในป่ามหัศจรรย์ อคินิพิภพตลอดบริเวณทางเดินขึ้นปากปล่องภูเขาไฟเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพ มีการจัดลานวัฒนธรรมแสดงการเล่นพื้นบ้าน มีร้านค้าผลิตภัณฑ์ OTOP และอาหารพื้นเมืองมาจัดแสดงและจำหน่าย ภายในบริเวณรอบปากปล่องภูเขาไฟ มีการจัดร้านค้าจำนวนกว่า 80 ร้าน ให้บริการอาหารและเครื่องดื่มและยังเป็นโอกาสเพียง 1 ครั้งในรอบปีที่นักท่องเที่ยวจะได้ขึ้นไปจุดประทัดปลุกกระพระสุภัทรบทพิตร พระคู่เมืองของจังหวัดบุรีรัมย์ในยามค่ำคืน (Apaíso, 2020) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: ภาพประชาสัมพันธ์เทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ครั้งที่ 2

1.2 การประดิษฐ์สร้างงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์

เทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่รองรับการท่องเที่ยวและยังสร้างรายได้ให้ให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่น มีการนำทรัพยากรวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประกอบสร้างให้เกิดเป็นงานเทศกาล ซึ่งมีการดำเนินงานจากส่วนต่าง ๆ ทางราชการและเอกชนร่วมกัน โดยมีการแบ่งหน้าที่และความสามารถให้เหมาะสมกับกิจกรรมให้การจัดงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแห่งใหม่ของพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า องค์ประกอบในงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ประกอบด้วย 5 ส่วน และ 5 ฝ่ายดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดงานแถลงข่าว โดยสำนักงานการท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์

ส่วนที่ 2 พิธีบวงสรวงโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

ส่วนที่ 3 การแสดงแสง สี เสียง โดยสำนักงานปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

ส่วนที่ 4 การแสดงผลผลิตภัณฑ์ OTOP และตลาดวัฒนธรรมโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์

ส่วนที่ 5 เวทีการแสดงศิลปะพื้นบ้าน (ด้านล่าง)โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

ฝ่ายประชาสัมพันธ์การจัดงานโดยสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์
ฝ่ายเครื่องเสียง ไฟฟ้าและแสงสว่างโดยสำนักงานปกครองจังหวัดบุรีรัมย์
และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยโดยสำนักงานตำรวจจังหวัดบุรีรัมย์

ฝ่ายปฐมพยาบาลโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์

ฝ่ายรักษาความสะอาดโดยสวนอุทยานภูเขาไฟกระโดง

1.3 การพัฒนางานประเพณีขึ้นเขากระโดงสู่งานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์

ความเชื่อที่เกิดจากความนึกคิดคนในอดีตของชาวบุรีรัมย์นั้นได้แสดงออกมาทางพฤติกรรมจนกลายเป็นประเพณีขึ้นเขากระโดง ซึ่งคนในชุมชนมีความเชื่อ ศรัทธาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดมา ซึ่งในปัจจุบันมีกระแสการท่องเที่ยวเทศกาลเป็นที่นิยมจึงได้ปรับเปลี่ยน จากงานประเพณีขึ้นเขากระโดงกลายเป็นงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ โดยมีการปรับและประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยโลกาภิวัตน์ เพื่อเยาวชนรุ่นใหม่ๆ ได้เสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้เกิดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนจนเกิดความรู้สึกรัก มีความภาคภูมิใจ พบว่า รูปแบบงานประเพณีขึ้นเขากระโดงเป็นลักษณะของภาครัฐและชุมชนในท้องถิ่นร่วมมือกันจัดงานประเพณีขึ้น ซึ่งมีกิจกรรมลักษณะทางพระพุทธศาสนามีการจัดเตรียมงานให้ถูกต้องครบถ้วนตามธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นตนเองโดยมีรูปแบบดังต่อไปนี้ 1) บุคคล 2) ลำดับขั้นตอน 3) พิธีกรรมและเครื่องเซ่นบวงสรวง 4) สถานที่ 5) โรงทานและห่อข้าวโบราณ (บายกระเจี๊บบ) 6) นักท่องเที่ยว และการจำหน่ายสินค้า OTOP ส่วนในรูปแบบงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์นั้นมีการพัฒนาจากประเพณีที่มีอยู่ในพื้นที่เดิมนำมาประดิษฐ์สร้างในลักษณะที่ภาครัฐเข้ามาบริหารจัดการเป็นส่วนสำคัญ ซึ่งมีกิจกรรมลักษณะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นหลัก มีการกระจายหน้าที่การทำงานไปยังส่วนต่างๆ ของภาครัฐ โดยมีรูปแบบดังต่อไปนี้ 1) การจัดงานแถลงข่าว 2) พิธีบวงสรวง 3) การแสดงแสง สี เสียง 4) การแสดงผลภัณฑ์ OTOP และตลาดวัฒนธรรม 5) เวทีการแสดงศิลปะพื้นบ้าน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3: เวทีการแสดงศิลปะพื้นบ้านและการแสดงแสง สี เสียง

สรุปได้ว่างานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์เป็นประเพณีประจักษ์ในลักษณะของการรื้อฟื้น เปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์ มีประวัติและความเป็นมาจากรูปแบบงานประเพณีขึ้นเขากระโดงให้เป็นประเพณียังคงอยู่ โดยสร้างกิจกรรมประเพณีในรูปแบบใหม่ นำมาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ความทรงจำของท้องถิ่นตนเอง และรวมถึงการหยิบยืมวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่นมาปรับใช้ โดยมีหน้าที่สำคัญเป็นเครื่องมือรับใช้วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ทั้งทางด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจและการศึกษา เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดบุรีรัมย์ ธุรกิจการถวิลหาอดีต แหล่งเรียนรู้ของวนอุทยานเขากระโดง ในส่วนของการประจักษ์สร้างงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ พบว่า มืองค์ประกอบในการประจักษ์สร้างงานเทศกาล 5 ส่วนและ 5 ฝาย ซึ่งทางสำนักงานปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ได้มอบหมายและแบ่งความรับผิดชอบให้ตรงต่อความสามารถและภาระหน้าที่เหมาะสมกับตำแหน่งงานเพื่อไม่ให้มีผลกระทบ นอกจากนี้ ยังทำให้เข้าใจถึงกระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมที่นำไปสู่กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนที่ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อช่วงชิงพื้นที่การท่องเที่ยวแห่งใหม่ภายในจังหวัดบุรีรัมย์และรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของคนในสังคมเมือง โดยผ่านเวที

การท่องเที่ยวและที่สำคัญประเพณีประเพณี มีการปรับตัวให้มีความสอดคล้องกับ
ความทันสมัยในสังคมปัจจุบัน

อภิปรายผล

งานเทศกาลภูเขาไฟฟูจิริมย์เป็นประเพณีประเพณีในลักษณะของการรื้อฟื้น
เปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์ มีประวัติและความเป็นมาจากรูปแบบงานประเพณีขึ้นมา
กระโดดให้เป็นประเพณียังคงอยู่ โดยสร้างกิจกรรมประเพณีในรูปแบบใหม่นำมาจาก
หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ความทรงจำของท้องถิ่นตนเองและรวมถึง
การหยิบยืมวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่นมาปรับใช้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ
Nitipaparnan (2015: 49-50) ที่พบว่าประเพณีประเพณีเป็นการนำเอาเรื่องราวที่
เกี่ยวข้องกับประเพณีหรือวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ มาผลิตขึ้นเพื่อตอบสนอง
วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Singlor (2015:
1192-1193) ที่พบว่ากลไกขับเคลื่อนผ่านการท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมหนึ่ง
เพื่อรองรับทางสังคม เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดฟูจิริมย์ ธุรกิจการ
ถวิลหาอดีต แหล่งเรียนรู้ของวนอุทยานเขากระโดง ในส่วนของการประเพณีสร้างงาน
เทศกาลภูเขาไฟฟูจิริมย์พบว่า มีองค์ประกอบในการประเพณีสร้าง 5 ส่วน และ 5 ฝ่าย
ซึ่งทางสำนักงานปกครองจังหวัดฟูจิริมย์ได้มอบหมายและแบ่งความรับผิดชอบให้ตรง
ต่อความสามารถและภาระหน้าที่เหมาะสมกับตำแหน่งงานเพื่อไม่ให้มีผลกระทบ
นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Dissakul (2010: 93-99) ที่ทำให้เข้าใจถึง
กระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมที่นำไปสู่กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนที่ถูกผลิต
ขึ้นมาเพื่อช่วงชิงพื้นที่การท่องเที่ยวแห่งใหม่ภายในจังหวัดฟูจิริมย์และรองรับกิจกรรม
การท่องเที่ยวของคนในสังคมเมืองโดยผ่านเวทีการท่องเที่ยวและที่สำคัญประเพณี
ประเพณีมีการปรับตัวให้มีความสอดคล้องกับความทันสมัยในสังคมปัจจุบัน

ในการศึกษาความเป็นมาของงานเทศกาลภูเขาไฟฟูจิริมย์ อำเภอเมืองฟูจิริมย์
จังหวัดฟูจิริมย์ ทำให้เห็นการพัฒนาของงานเทศกาลซึ่งประเพณีประเพณีถูกผลิตขึ้น

เพื่อสะท้อนให้เห็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการท่องเที่ยวให้ทันต่อสภาพโลกาภิวัตน์ ตลอดจนเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยว จึงถือเป็นกิจกรรมหนึ่งเพื่อรองรับทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามนอกจากประเด็นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจแล้ว การเป็นเครื่องมือของการแข่งขันพื้นที่การท่องเที่ยวแห่งใหม่ภายในจังหวัดบุรีรัมย์สะท้อนถึงความหลากหลายและไม่ลงตัวด้านผลประโยชน์ ซึ่งมีความคิดเห็นที่ต่างกันในรูปแบบการจัดการงานส่งผลให้มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

กิจกรรมการจัดการงานเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะที่ต้องดำเนินการเป็นประจำทุกปีและการจัดกิจกรรมเทศกาลภูเขาไฟบุรีรัมย์ควรให้คนในชุมชนมีบทบาทเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบทรัพยากรวัฒนธรรมในประเพณีประดิดฐ์ในงานต่าง ๆ และวิจัยเกี่ยวกับประเพณีประดิดฐ์ของพื้นที่อื่น ๆ

References

- Apaiso, S. (6 November 2020). Governing Officer, Professional Level at Office of Provincial Buri Ram. Interview. [in Thai]
- Appardurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimension of globalization*. Minneapolis: University of Minesota Press. [in Thai]
- Boonchaliew, N. (2009). *A collective memory of Lue in diaspora and invention of tradition*. Master's thesis, Graduate school Chagmai University. [in Thai]
- Dissakul, Y. (2010). *Reinvented traditions and Khlong Hae community identities*. Master's thesis, Graduate school Thammasat University. [in Thai]
- Doungjai, N. (2012). *Cultural resource management for commerce: a case study of managing Thai cuture festivals and event in department stores*. Master's thesis, Graduate school Thammasat University. [in Thai]
- Hongsuwan, P. (2017). *The Mekong River as a stage for invented traditions in Esan*. Khonkaen: Klungnana Vitthaya. [in Thai]
- Nathalang, S. (2019). *Creative folklore: Dynamics and application of folklore in contemporary Thai society*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation). [in Thai]
- Nitipaparnan, T. (2015). *The production of cultural space for tourism: A case study of Plernwan, Hua-Hin District, Prachuabkirikhan Province*. Doctor of Philosophy, Graduate school Thammasat University. [in Thai]
- Singlor, N. (2015). Invent tradition and Imagined communities in Nakhon Chum. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 8(3), 1192-1193. Retrieved on 30 January 2019 from <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/48086/39911> [in Thai]

Siriwong, M. (2013). *Invented tradition and cultural resource management: A case study of san don ta festival, amphoe khukhan, sisaket province*. Master's thesis, Graduate school Silpakorn University. [in Thai]

Authors

Mr. Attapon Chanseelamai

Cultural Science Program, Faculty of Fine-Applied Arts and

Cultural Science, Mahasarakham University

52 M 10 Prakru Sub-district, Mueang Buriram District, Buri

Ram 31000, Thailand

Tel.: 080-609-8015 E-mail : Nongtancub@gmail.com

Assoc. Prof. Dr. Pattamawadee Chansuwon

Performing Arts Program, Faculty of Fine-Applied Arts and

Cultural Science, Mahasarakham University

Kantharawichai District, Mahasarakham Province 44150

Tel.: 063-456-3241 E-mail : Pattamawadee.c@msu.ac.th